Verslaglegging reacties omwonenden Ruimte-ateliers en MER Windpark Caprice

19-06-2020

1 Inleiding

Windpark Caprice B.V. – een samenwerking tussen Renewable Energy Factory (hierna: REF) en Caprice - is voornemens windpark Caprice te realiseren. Het windpark bestaat uit twee windturbines, die zijn gesitueerd op industrieterrein Caprice aan weerszijden van de toekomstige verlenging van Rijksweg A15. Caprice wil het eigen energieverbruik verduurzamen door een deel van de energieproductie van de turbines in te zetten voor de benodigde elektriciteit en warmte voor de productie van de stenen.

Voor de ontwikkeling van het windpark volgen de initiatiefnemers het Beleidskader Windenergie van de gemeente Lingewaard. Dit geeft onder andere kaders over:

- Communicatie
- Milieueffectrapportage
- Klankbordgroep
- Ruimte-ateliers
- Omgevingsfond
- Financiële participatie.

Ter invulling van de eisen uit het beleidskader heeft de initiatiefnemer de ruimtelijke inpassing van de windturbines besproken en bediscussieert in de klankbordgroep. Hiervoor zijn 5 bijeenkomsten georganiseerd:

1. Juni 2019	zie bijlage 1a voor de besproken onderwerpen tijdens deze bijeenkomst.
2. September 2019	zie bijlage 1b
3. Maart 2019	zie bijlage 1c
4. 9 juni 2020	zie bijlagen 2, 3, 4 en 5.
5. 10 juni 2020	zie bijlagen 2, 3, 4 en 5.

Zoals in deze bijeenkomsten is besproken bestaat er weinig keuzevrijheid als het gaat om de exacte positionering van de windturbines. De te maken ruimtelijke keuzes bestaan dus vooral uit de te plaatsen afmetingen van de windturbines. Hiervoor is – conform het beleidskader – een vrijwillig Milieueffectrapport (MER) opgesteld. De milieueffecten van de drie MER-alternatieven welke zijn onderzocht, allen variërend in afmetingen van de windturbines, zijn gepresenteerd tijdens de online ruimte-ateliers van 9 en 10 juni 2020. Deze dienden ter uitbreiding van het proces dat met de klankbordgroep is doorlopen, waarbij de mening van omwonenden en andere geïnteresseerden is gevraagd over de MER-alternatieven en de bijbehorende milieueffecten. Dit document beschrijft de ‘oogst’ van dit proces.

Processtappen online ruimte-ateliers:

1. **Adressenlijst samenstellen**
   - Klankbordgroep
   - Ontvangers nieuwsbrief
   - Indieners zienswijzen (gemeente stuurt brief)
   - Betrokken werknemers van gemeente Lingewaard
   - Alle adressen binnen een straal van 800 meter.

2. **Milieueffecten van MER-alternatieven** uitwerken in een beknopte zelfstandig leesbaar document, zie bijlage 2.

3. **Vragenlijst** opstellen om de mening op te halen, zie bijlage 3. Deze vragenlijst was tevens online in te vullen: vragenlijst.

4. Mogelijkheid tot **vragen stellen per mail**. Bij het verspreiden (per mail en post) van het MER-document en de vragenlijst is men uitgenodigd om eventuele vragen te stellen per mail.

5. **Online informatiesessies.** Mensen zijn uitgenodigd om deel te nemen aan een online vragenrondes om eventuele onduidelijkheden of onbeantwoorde vragen te bespreken.

6. **Verslaglegging.** Voorliggend document is het product van deze stap.

Deelname van aangeschreven adressen
Direct omwonenden (62 postadressen) en andere geïnteresseerden (67 mailadressen) hebben in mei de documenten uit bijlage 2 en 3 ontvangen. Veel mailadressen behoren tot de aangeschreven postadressen. Op basis van de informatie bekend bij initiatiefnemers zijn er maximaal 97 unieke adressen aangeschreven. Dit heeft geresulteerd in de volgende respons:

- 29 ingevulde vragenlijst (bijlage 3), waarvan 18 online en 11 fysiek per post.
- 4 personen hebben vragen ingestuurd per mail
- 6 personen hebben zich aangemeld voor de online vragenrondes.
  Uiteindelijk hebben er in totaal 9 personen deelgenomen vanwege meerdere personen achter één inlogadres (één keer 3 personen en één keer 2 personen).

De reacties en antwoorden die uit deze drie bronnen komen zijn samengevat en geanalyseerd in deze verslaglegging. De structuur van het document ziet er als volgt uit: eerst worden de binnengekomen vragen + bijbehorende antwoorden weergegeven, daarna wordt er verslag gedaan van de online informatiemomenten van 9 en 10 juni. Vervolgens worden de resultaten van de enquête gedeeld. Als laatste zijn er enkele binnengekomen reacties weergegeven.

2 Binnengekomen vragen

De vragen van omwonenden zijn hier in het zwart weergegeven. De gegeven antwoorden zijn blauw gemaakt.

Wat mij betreft ook geen online bijeenkomst omdat mij de goede hulpmiddelen daarvoor ontbreken. Het lijkt mij bovendien ook absoluut heel goed mogelijk om een fysieke bijeenkomst te organiseren met respect voor de huidige corona regels. Dus graag een fysieke bijeenkomst.
We begrijpen de behoefte aan een fysieke bijeenkomst. Vanwege de onzekerheid rondom de Coronamaatregelen is deze oplossing bedacht. We gaan er nu van uit dat tijdens de formele inspraakprocedure wel fysieke informatieavonden georganiseerd kunnen worden.

Het gestuurde document is een samenvatting van de MER rapportage. Klopt het dat de complete actuele versie van de MER rapportage te vinden is op de site van Windpark Caprice, https://www.windparkcaprice.nl/ , onder het submenu 'Leefomgeving'? In de 4 onderdelen Geluid, Slagschaduw, Ecologie en Landschap staan onderin pdf bestanden waarin onderzoeksresultaten staan.
De pdf-bestanden op deze pagina's maken inderdaad onderdeel uit van het MER. Het zijn de onderzoeken die de basis vormen voor de beoordeling in het MER op de betreffende thema's.

Pagina 3: de verlenging van de A15 is wel voorgenomen, maar door de stikstofregels is het nog de vraag of die werkelijk op de geplande manier gerealiseerd kan worden. Komt er geen A15 bovengronds, dan staan daar plompverloren windmolens in het landschap naast een natuurgebied.
Wij zien de doortrekking van de A15 nog steeds als autonome situatie; oftewel een verandering die zeker gaat gebeuren. Daarnaast zijn we van mening dat het MER voldoende inzage geeft in de effecten van het windenergieplan ook zonder de doortrekking van de A15. Zo zijn er verschillende visualisaties gemaakt vanuit kijkpunten waarop de doortrekking van de A15 niet zichtbaar is. Het is aan het bevoegd gezag (de gemeente) om te besluiten of ze mee willen werken aan twee windturbines op deze locatie, ook als blijkt dat de doortrekking van de A15 niet of op een andere manier wordt uitgevoerd.

Pagina 3: Het is de bedoeling om 97% van het energiegebruik door Caprice vanuit de windmolens te krijgen. Er zijn 3 alternatieven onderzocht. Voldoet het minst producerende alternatief hiervoor ook al? Als dat niet zo is, waarom zijn er dan 3 alternatieven bekeken met verschillende opbrengsten? Hoeveel MW heeft Caprice zelf nodig? Misschien is dat maar 1% van de opbrengst van de windmolens. Klopt het dat als er veel meer energie overblijft dan Caprice zelf nodig heeft de steenfabriek er een verdienmodel bij heeft, namelijk een energiecentrale? Zie ook pagina 5, het parkvermogen van de 3 alternatieven.
Het minst producerende alternatief (alternatief 1) voldoet hier niet aan, de twee andere alternatieven wel. Alternatief 1 is opgenomen op verzoek van de onafhankelijke Commissie voor de m.e.r.. Zij achtten het belangrijk voor de gemeente om inzage te hebben in de milieueffecten van dit alternatief om een goed besluit te kunnen nemen. Voor de initiatiefnemers is dit geen realistisch alternatief vanwege de beperkte opbrengsten en een niet realiseerbare business case.

Het is niet mogelijk om het aantal MWh te noemen dat geproduceerd moet worden zodat Caprice hier bijna volledig op kan draaien. De hoeveelheid elektriciteit die de steenfabriek kan benutten is mede afhankelijk van gelijktijdigheid van elektriciteitsvraag in de fabriek en de energieproductie (windsnelheid op dat moment). Er zal altijd een aansluiting blijven bestaan tussen de windturbine en het elektriciteitsnet omdat er momenten zijn waarop de fabriek minder energie vraagt dan de windturbines opleveren. Voor de geleverde stroom krijgt de windturbine-exploitant inderdaad een vergoeding. Dit is uiteraard ook nodig om de investering van de windturbines terug te betalen.

Pagina 7: Bij een windmolen is er onderscheid tussen het geproduceerde geluid overdag en 's nachts. Bij de meting van het huidige geluidsniveau bepaald bij de dichtsbijzijnde woningen zie ik maar één waarde. Wat is de uitsplitsing in de huidige geluidsbelasting in een dag en nacht waarde? Nu hoor ik 's nachts alleen kikkers en uilen en dat wil ik graag zo houden.
Alle geluidswaarden zijn opgesteld in dB Lden. Lden staat voor Level day, evening, night, ofwel het tijdgewogen jaargemiddelde geluidniveau in de dag, de avond en de nachtperiode. 's Avonds geldt er een correctie van +5 dB en 's nachts van +10 dB. Er is gekozen voor deze weging om recht te doen aan de omstandigheden. 's Avonds en 's nachts zijn mensen vaker in rust, is het omgevingsgeluid minder, maar waait het vaak harder. Daarom wegen de avond en de nachtperiode zwaarder mee dan de dagperiode. De 47 dB Lden betreft dus geen norm voor de dag, maar voor het gehele etmaal. Dit is ook van toepassing op de overige geluidsbronnen waarmee is gerekend in de cumulatieberekeningen.

Bij een geluidsbelasting op een woning van 47 dB Lden is de gemiddelde geluidsbelasting 40-41 dB. Dit is de daadwerkelijke geluidsbelasting exclusief de straffactoren van 5 of 10 decibel. De wetgever heeft besloten om ook een aparte norm voor de nacht op te nemen (41 dB Lnight). Hier wordt in de praktijk altijd aan voldaan wanneer er voldaan wordt aan de 47 dB Lden norm.

Pagina 8: Is de gegeven geluidsbelasting per alternatief de belasting die beide windmolens samen leveren?
Ja. Alle milieueffecten zijn gegeven voor het complete park bestaande uit 2 windturbines.

Pagina 8: De maximale geluidsbelasting Lden is gegeven, maar wat is de maximale piekbelasting overdag en 's nachts?
Bij een geluidsbelasting op een woning van 47 dB Lden is de piekbelasting 45-46 dB op de gevel van de woning.

In deze MER is geen onderzoek gedaan naar laagfrequent geluid. Geeft de producent van de windmolen hierover cijfers? In de MER staat een kader met de melding dat in 2014 de staatssecretaris van I&M concludeert dat wanneer de nu geldende wettelijke grenzen voor het geluid aangehouden worden er ook geen last zal zijn van laagfrequente trillingen. Dit is in de jaren nadien vaker onderzocht en uit die onderzoeken is gebleken dat er wel degelijk gevaar voor de gezondheid kan optreden door dit voor windmolens typische laagfrequente geluid. In de zienswijze die we in januari 2019 hebben ingediend hebben wij daar ook al op gewezen. Kijk bijvoorbeeld naar dit rapport uit 2016: Onderzoek gezondheid – gezondheidsklachten: Michaud D.S.I.

(2016) Exposure to wind turbine noise: perceptual responses and reported health effects. Journal of the Acoustical Society of America 2016; 139, 1443-145.
Er zijn veel verhalen te vinden op internet over dieren (paarden, koeien, nertsen) die na plaatsing van een windmolen veel gezondheidsklachten krijgen, zich agressief naar elkaar gaan gedragen, miskramen krijgen. Bij deze dieren is het verschil heel goed meetbaar. Bij mensen wordt al snel gezegd dat 'het tussen de oren zit' of niet te bewijzen is dat het door de windmolens komt. Gelukkig zijn er landen waar al veel langer dan in Nederland windmolens staan. De ervaringen uit die landen kunnen ons helpen een verstandig besluit te nemen. Zie ook verderop over de 10H regel die in bijvoorbeeld Duitsland al vanaf 2016 geldt.
De producent van windturbines geeft informatie over de geluidsproductie inclusief laag frequent geluid. Dit wordt meegenomen in de berekeningen van de geluidsbelasting (toetsting aan 47 dB Lden norm). Het klopt dat er geen specifiek onderzoek is gedaan naar laagfrequent geluid. Hier wordt ook geen aanleiding voor gezien gegeven het feit dat de wetgever tot de conclusie is gekomen dat de 47 dB Lden contour voldoende bescherming biedt tegen laagfrequent geluid. Daarnaast bestaat er voor laagfrequent geluid geen aparte norm waaraan getoetst kan worden.

Voor beweringen dat laagfrequent geluid van windturbines klinische ziekten bij mensen kan veroorzaken is geen betrouwbare bewijsvoering aangetroffen.

Met de 10H regel uit Duitsland wordt waarschijnlijk verwezen naar het beleid van de Duitse staat Beieren waar een afstand van 10 keer de hoogte van de windturbine moet worden aangehouden. Dit is geen wetgeving voor heel Duitsland en is niet gebaseerd op basis van onderzoek waaruit zou blijken dat deze afstand benodigd is om voldoende bescherming aan omwonenden te bieden.

In onze zienswijze staat al beschreven dat de rijksoverheid voor 's nachts een gemiddelde van 41 dB als maximum waarde geeft voor geluid dat aan een woning komt. Zie https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/geluidsoverlast/vraag-en-antwoord/welke-regels-gelden-er-voor-het-plaatsen-van-windmolens-vlakbij-een-woonwijk

Geluidsoverlast door windmolens
Om geluidshinder te voorkomen mag een windmolen niet te dicht bij huizen staan. Een windmolen mag gemiddeld niet meer dan 47 decibel geluid maken. 's Nachts mag dit niet meer dan gemiddeld 41 decibel zijn. Hiervoor worden metingen op gevels van woningen in de buurt verricht. Dit staat in het Besluit wijziging milieuregels windturbines

*In een aantal pionierslanden op het gebied van windmolens (bijvoorbeeld Duitsland,Polen, Portugal) is inmiddels overgestapt op de 10H regel: de minimale afstand van een windmolen tot de bebouwing is gelijk aan de tiphoogte van de windmolen * 10. Ingetekend op de kaart ziet het er als volgt uit voor de geplande noordwest windmolen en de geplande zuidwest windmolen. Te zien is dat Angeren, Doornenburg en Loo binnen de 10H afstand liggen.*

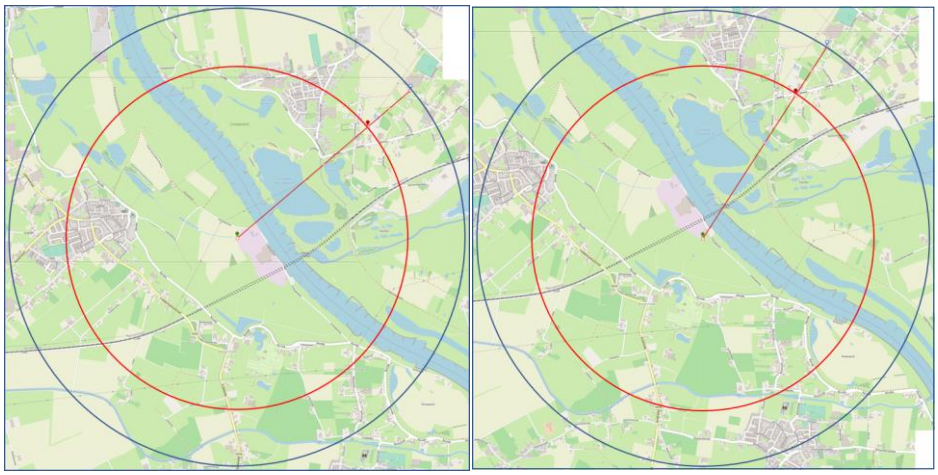

Rode cirkel: afstand tot bebouwing bij tiphoogte 180 meter volgens de 10H regel
Blauwe cirkel: afstand tot bebouwing bij tiphoogte 240 meter volgens de 10H regel
Zie onze zienswijze voor meer details over dit onderwerp.
Zie voorgaande antwoorden over het thema geluid waarin ingegaan wordt op de 47 en 41 dB waarden als ook de 10H regel.

In de MER staat steeds de waarde 42 dB genoemd. De grenswaarde voor 's nachts is wettelijk vastgelegd op 41 dB. Uit de MER blijkt dat bij de woningen rond de kolk, waarvan onze woning er één is, de waarde 42 dB is. Als dat de waarde voor 's nachts is dan voldoet het niet aan de wet. Voor de huizen aan de kolk moet dit getal uitgesplitst worden in een dag- en nachtwaarde.
Het betreft hier de 42 dB Lden waarden, dus inclusief de straffactoren voor de avond en nacht belasting (5 en 10 dB). De daadwerkelijk geluidsbelasting (exclusief straffactoren) ligt een stuk lager. Zoals eerder geschreven is de gemiddelde geluidsbelasting 41 dB wanneer de geluidbelasting 47 dB Lden bedraagt. Bij 47 dB Lden wordt doorgaans ook voldaan aan de 41 dB Lnight.

Op welke manier worden het geproduceerde geluid en ook de laagfrequente trillingen, als de molens er komen, gecontroleerd? Er zal een continue meting van deze waarden, overdag en 's nachts moeten zijn zodat bewoners kunnen controleren of de opgegeven waardes wel kloppen. De cijfers komen nu van de fabrikant van die molens. Liever meten dan geloven. Volkswagen heeft daar bij de stikstofuitstoot van de diesels ook de plank flink misgeslagen. Het benzineverbruik van auto's is ook altijd meer dan de fabrikant opgeeft. Komt er een boeteclausule bij overschrijding van de waarden? Wel heel jammer dat de werkelijke meetresultaten er pas kunnen zijn als die giganten er al staan. Ze zijn nog nergens in bedrijf en dus is nog nergens te meten.
Mochten er twijfels zijn over of de windturbines wel voldoen aan de wetgeving kan er gehandhaafd worden. Handhaving van de wettelijke normen gebeurt als volgt:

- *Het bevoegd gezag kan de emissieterm LE opvragen. De wet verplicht de eigenaar van de windturbine tot registratie van de emissieterm LE gedurende het kalenderjaar. Hierbij gebruikt men de windsnelheidsgegevens over het afgelopen jaar om de geluidemissie te berekenen over het afgelopen jaar. Indien aan de emissieterm LE wordt voldaan is handhaving niet aan de orde en mag veronderstelt worden dat de molens qua geluid geen onaanvaardbare gezondheidseffecten hebben. Indien blijkt dat niet aan de*

emissieterm LE wordt voldaan kan het bevoegd gezag handhavend optreden.

- *Het bevoegd gezag kan een controlemeting uitvoeren waarbij de daadwerkelijke geluidemissie wordt bepaald bij verschillende windsnelheden. Als blijkt dat deze gemeten of berekende emissie (LE) afwijkt van de waarden die zijn gebruikt in het prognoseonderzoek, is er wellicht een mankement aan de turbine. Wanneer bijvoorbeeld de turbinebladen een kleine beschadiging hebben kan het geluidniveau al enkele dB's hoger liggen. Ook kan er een verkeerde software instelling (toerental en/of bladhoek) zijn.*
- *Na herstel moet een nieuwe meting volgen.*

De geluidsproductie van windturbines wordt gecontroleerd door geaccrediteerde certificeringinstituten. Windturbines die niet gecertificeerd zijn mogen niet gebouwd worden in Nederland.

In de polder tussen ons huis en de windmolens komen extra waterplassen door de afgravingen van klei en grond door Caprice. Daardoor zal er dus meer weerkaatsing van het geluid zijn. Is dat in het MER onderzoek meegenomen?
Ja, water en verharding zijn meegenomen als reflecterende oppervlakten. Hierbij is ook rekening gehouden met de toekomstige situatie qua water en de verharding als gevolg van de A15.

De dijk wordt gezien als absorberend lichaam voor de huizen aan de kolk. De windmolens worden zo hoog dat het geluid beslist over de dijk zal komen en dan weerkaatst op het water in de kolk. Is die weerkaatsing van het geluid van de windmolens op de kolk meegenomen in het MER onderzoek?
Door de grote bronhoogte en openheid tussen de meest nabijgelegen woningen en de windturbines is er weinig sprake van afscherming door tussenliggende gebouwen. Dergelijke afscherming is niet meegenomen in de berekening.

Wel zijn in aanvullende berekeningen op verzoek van de gemeente de effecten van de Rijndijk op de immissiewaarden van nabijgelegen woningen inzichtelijk gemaakt. De resultaten tonen dat de veranderingen tussen de modellen zichtbaar zijn op enkele meters achter de dijk. De mate van verandering in immissiewaarden blijft zeer beperkt, vanaf circa 50m achter de kering bestaat er geen verschil meer. Voor enkele woningen gelegen direct achter de Rijndijk, zoals aan de Zahnstraat 15 te Angeren of de Rijndijk 75 te Doornenburg, valt de dB Lden geluidimmissiewaarde iets lager uit. Besloten is om niet uit te gaan van deze lagere waarden.

Pagina 13-15, 20: Deze visualisaties kunnen niet kloppen. De windmolens zijn nauwelijks zichtbaar ingetekend. De windmolens die in Oosterhout staan zijn bijvoorbeeld vanaf de kruising Lodderhoeksestraat – Het Veld duidelijk zichtbaar in het landschap. Ze staan op een afstand van bijna 10 kilometer en hebben een tiphoogte van 150 meter, dus veel lager dan de alternatieven die voor Caprice zijn onderzocht. Een tekening met een dwarsdoorsnede waarin de hoogte en dikte van de molens t.o.v. de steenfabriek, de elektriciteitsmasten, de dijk, de bomen en de huizen zijn getekend kan beter aangegeven hoe die beide windmolens in dit landschap eruit komen te zien dan die visualisaties die nu in de MER staan. Ook de visualisaties in de site van Caprice zijn niet geloofwaardig.
Het VKA gaat uit van 2 windmolens van ieder 240 meter hoog.

Ter vergelijking:
De WTC torens bij het station in Arnhem zijn ieder 70 meter hoog.
De Euromast in Rotterdam is 185 meter hoog.
De 2 windmolens bij Caprice worden 240 meter hoog.
De Eifeltoren is 300 meter hoog.
Het hoogste bouwwerk in Nederland staat in IJsselstein, de Gerbrandytoren van 372 meter hoog.
Alle foto's zijn met speciale software (WindPro) gemaakt waarin rekening wordt gehouden met alle hoogteverschillen, afstand tot kijkpunt, bolling van aarde, etc.. De visualisaties zijn natuurgetrouw. Een dwarsdoornede met daarin de hoogte en dikte van de molens t.o.v. de steenfabriek, de elektriciteitsmasten, de dijk, de bomen en de huizen doet geen recht aan het daadwerkelijk beeld vanuit het landschap.

Pagina 18: Is het zo dat het VKA niet is onderzocht en 3 andere alternatieven wel? Een MER is er toch voor om hetgeen geplaatst wordt te gaan onderzoeken en niet iets dat er op lijkt?
Jawel, het VKA is ook op alle onderwerpen onderzocht en is vormgegeven op basis van de uitkomsten van de MER-alternatieven.

Pagina 18: Hoe zijn de posities van het VKA gewijzigd t.o.v. de alternatieven in de MER? De 560 meter die ons genoemd is tussen de dichtstbijzijnde molen en ons huis vinden we al een veel te kleine afstand. Wat wordt die afstand in het nieuwe plan?
De windturbineposities van het VKA verschillen ietwat (33 en 13 meter) ten opzichte van de windturbineposities van de drie MER-varianten. Deze wijziging is noodzakelijk om aan het vigerende provinciale beleid van Gelderland te voldoen. De verschuiving heeft richting de Nederrijn plaatsgevonden dus van de Rijndijk af.

Een alternatief voor de overlast gevende windmolens kan zijn om zonnepanelen op de daken van de fabriek te plaatsen. Dit alternatief is echter eerder door Caprice direct afgewezen omdat een steenfabriek teveel fluor uitstoot heeft. Fluor heeft een etsende werking op zonnepanelen en ook op mensen. Toch heeft een andere steenfabriek daar blijkbaar wel een oplossing voor kunnen vinden: https://www.vandersandengroup.nl/ebrick/nl-nl/blog/een-steenfabriek-met-100-groene-stroom
Misschien een filter om de fluoruitstoot te verminderen?
Of deze oplossing voor de steenfabriek aanleiding geeft om toch naar de mogelijkheid voor zonnepanelen te kijken is niet bekend. Wel is duidelijk dat met zonnepanelen lang niet de gewenste opbrengst gerealiseerd kan worden zoals met de windturbines het geval is.
Grofweg wekt één hectare met zonnepanelen ongeveer één miljoen kWh per jaar op. Om de twee windturbines op het terrein van de steenfabriek te vervangen heb je dus 15-20 hectare aan zonnepanelen nodig. Het dakoppervlak van de steenfabriek bedraagt ca. 1.6 hectare.

Caprice wil in de toekomst energie omzetten in waterstof. Dit concept is nog niet wetenschappelijk onderzocht op het (explosie)gevaar voor de omgeving. Met de mogelijke plaatsing van 2 gigantische windmolens en het noemen van die toekomstige uitbreiding in de huidige MER lijkt een toestemming afgedwongen te worden voor deze conversie en opslag. Is de huidige vergunningsaanvraag inclusief de later te plaatsen installatie voor de omzetting naar waterstof?

Nee, de huidige aanvraag ziet allen op de plaatsing van de twee windturbines. Een toekomstige waterstofcentrale en -opslag zal een aparte vergunningprocedure moeten doorlopen.
De ovens van de steenfabriek kunnen niet direct op elektriciteit werken. Duurzame vervangers van de huidige brandstof (aardgas) zijn nog niet voorhanden, maar waterstof is op basis van de huidige kennis het meest kansrijk. Het toepassen van waterstof bevindt zich inderdaad nog in een pilot-fase.

97% van de energiebehoefte van Caprice kan uit de opbrengst van de windmolens komen, staat geschreven in de MER. Is die waterstof nodig voor die laatste 3%? Wat kan met waterstof wel en met elektriciteit niet?
De 97% betreft de huidige elektriciteitsvraag. De totale energievraag (in de vorm van aardgas) is een stuk groter. Waterstof is bedoelt voor de vervanging van aardgas.

Een windmolen met de hoogte van het VKA is in Nederland nog nooit geplaatst. In Rotterdam is vorig jaar een windmolen van 250 meter op proef geplaatst om uit te testen. Na gebleken geschiktheid gaat deze gigant naar zee. https://nos.nl/artikel/2297778-grootste-windmolen-ter-wereld-komt-in-rotterdamsehaven.html
Als die 2 VKA molens er komen te staan heeft de gemeente Lingewaard de primeur van de hoogste, nog niet uitgeteste windmolens in Nederland, op erg korte afstand van bewoonde panden, naast een Natura 2000 gebied.
De realisatie van een windpark neemt meerdere jaren in beslag. Dit zorgt ervoor dat er veel tijd zit tussen het moment van de vergunningaanvraag en de daadwerkelijk bouw van de windturbines. De afgelopen jaren zijn er veel vergunning verleent voor windparken met vergelijkbare afmetingen die de komende jaren gebouwd gaan worden. Op het moment dat de windturbines bij de steenfabriek worden gebouwd zijn er op veel plekken in Nederland reeds vergelijkbare windturbines in gebruik.
Zoals eerder beschreven worden alle windturbinetypes getest en gecertificeerd in daarvoor aangewezen testparken.

Overlast van geluid en slagschaduw is voor een stilte gebied als de Loowaard waar meerdere bijzondere flora en fauna leven gewoon niet goed te praten met een alternatief waar nog steeds 42 dB te horen is. Of jullie moeten me vertellen dat ik het verkeerd gelezen heb. Dan zou ik graag uitleg krijgen over hoe het wel zit.
De provincie Gelderland heeft voor stiltegebieden de ambitie geluidsbelasting te beperken tot 40 dB(A). Dit is onderzocht en middels onderstaand figuur inzichtelijk gemaakt.

De jaargemiddelde geluidsdruk op het stiltegebied is lager dan 40dB(A).
De maximale geluidsdruk (bij windsnelheden van 11 m/s) aan de rand van het stiltegebied is hoger dan 40 dB(A) en kan oplopen tot 42 dB(A).

3 Verslaglegging online vragenrondes

Op basis van de aanmeldingen en binnengekomen reacties zijn er twee online vragenrondes gepland:

- Dinsdag 9 juni. Van 19:00 tot 20:30 uur.
- Woensdag 10 juni. Van 15:00 tot 16:30 uur.

In deze sessies is eerst een presentatie gegeven over de MER-alternatieven en de milieueffecten (zie bijlage 4), overeenkomstig met het verspreide document. Vervolgens is ruim een uur de tijd genomen voor het beantwoorden van vragen. Naast de aangemelde mensen waren de volgende personen aanwezig:

Bosch & van Rijn
Toelichting geven en beantwoording vragen omtrent MER-alternatieven en milieueffecten.

- Jeroen Dooper: toelichting en beantwoording milieutechnische vragen.
- Martijn Disco : beantwoording vragen omtrent natuur.
- Laurens Kik: notuleren van vragen en antwoorden.

Initiatiefnemers
Beantwoording vragen omtrent initiatief, ruimteatelier in klankbordgroep, koppeling met behoeften van steenfabriek, etc.

- Marc Weijn
- Marc van der Pluym
- Ronald Kloet

Gemeente
Toehoorder, geen actieve rol. Aanwezig waren (2 personen per bijeenkomst):

- Jurgen ten Brink
- Ilse Scheepers
- Rob Hoefs
- Annelies van Kampen

Hieronder staan de gestelde vragen en opmerkingen van omwonenden en gegeven antwoorden beknopt beschreven.

Sessie 1: 9 juni 2020: 19:00-20:30 7 aanwezige omwonenden

Voor de volledigheid, wij hebben geen stukken ontvangen, of informatie over dit overleg. Met vriendelijk groeten, Koffiemolen 5 en 7.
Deze woningen liggen buiten de 800 meter straal. Op basis van hun verzoek zijn ze toch uitgenodigd voor de online bijeenkomst. De stukken zijn naderhand digitaal en per post nagestuurd.

Wordt de geluidsnorm niet door RIVM als te hoog aangegeven vanwege gezondheidseffecten?
Dat gaat over de geluidsnorm van Lnight. Internationale gezondheidsdienst WHO adviseren 40 dB. In Nederland is gekozen voor een maximale nachtwaarde van 41 dB. Net zoals bij andere geluidsbronnen is de normering en afweging tussen het belang van windenergie en het belang van omwonenden. Enige mate van hinder heeft de wetgever hiermee geaccepteerd (9% gehinderden onder bewoners waar precies wordt voldaan aan de norm).

Wordt er rekening gehouden met de nieuwe inzichten omtrent geluid?
Er is een vergunningaanvraag ingediend die standhoudt en toetsbaar is volgens de huidige normen. Uit de MER-alternatieven blijkt dat de 3 alternatieven resulteren in een maximale geluidsbelasting van 45 dB Lden waarmee ruim voldaan wordt aan de norm. 45 dB Lden is tevens de maximale geluidswaarden die de WHO en RIVM adviseren. De gemeente is bevoegd gezag als het gaat om de beslissing of er sprake is van een goede ruimtelijke ordening. De initiatiefnemers staan achter de aanvraag.

Is het cumulatief geluid doorberekend met de A15?
Ja daar is naar gekeken. Alle bestaande en toekomstige bronnen zijn in het MER in kaart gebracht.

Water wat als natuur tussen de turbines en woningen komt. Is dat meegenomen?
De toegenomen geluidsreflectie van de ontgronding is meengenomen in het MER.

Omwonende zou het fijn vinden als het meer inzichtelijk zou worden gemaakt hoe het akoestisch onderzoek gegaan is.
Staat op de website (https://www.windparkcaprice.nl/), daar staat het gehele onderzoek.

Het lijkt dat de initiatiefnemers de verantwoordelijkheid bij gemeente legt. Er zijn andere alternatieven. Hebben jullie ook gekeken naar alternatieven die niet zo'n geluidsproductie hebben op evt. een andere locatie? Bevoegd gezag krijgt dubbelrol. Alternatief gekozen in stiltegebieden. Is er een alternatief overwogen buiten de optie windenergie?
Vanuit Caprice is er eerst gekeken naar verduurzaming. Hieruit blijkt dat als de steenfabriek maximaal wilt verduurzamen (op eigen terrein) windenergie nodig is. Alleen met zonne-energie lukt dit zeker niet. Idee is er ook om elektriciteit om te

zetten tot waterstof. Hiermee kan het gasverbruik van de ovens worden teruggebracht.

Helder. Vanuit Caprice niet gekeken naar energietransitie, maar meer gekeken naar vervanging van gas. In eigen hand om goedkoop te houden en gekozen voor windturbines om die energie op te wekken.
Niet volledig. Energiebehoefte kan niet opgewekt worden met alleen zon. Heb je wel 10 ha nodig. 1,5 ha is te realiseren op de bestaande daken. Hiermee kom je bij lange na niet aan de behoefte. Wind is voldoende voor elektriciteitsverbruik nu, maar als dat omgezet gaat worden naar waterstof is dat onvoldoende.

Omzetten naar waterstof kost enorm veel energie. Omwonende snapt dat Caprice zelf energie wil opwekken op eigen grond, maar de impact is heel erg groot op de omwonenden. Omwonende voelt zich in het hemd gezet.
Andere omwonende: Gaan er meer windmolens geplaatst worden dan deze twee?
Nee dat past niet op het terrein, gaat niet gebeuren.

Ik zou nog eens willen inzoomen op de relatie met K3 Delta Angerensce en Doornenburgsche Buitenpolder. Jullie kijken niet naar dit project. Maar dat kan niet, dit ligt op dezelfde plek, zelfde initiatiefnemer. Dat bijt elkaar. Daar begrijp ik niks van. Kan iemand daar iets over zeggen?
Voor geluid wordt er wel rekening gehouden met het afgraven. Voor landschap is er ook rekening mee gehouden. Verder is er geen overlap tussen milieuonderwerpen en deze ontwikkelingen.

Vanuit communicatie zijn deze en andere plannen ook niet samen besproken
In de plannen is er wel rekening met elkaar gehouden. Geen communicatie gezamenlijk opgepakt, want toch wel echt twee losse processen. Het is duidelijk dat de aanwezigen behoefte hebben aan één integrale visie voor het terrein.

Vanuit het MER is het verplicht om zaken zoals deze als autonoom te behandelen. Ook al moet de Raad van State nog uitspraak doen over bijvoorbeeld de verlenging van de A15. Dat is formeel verplicht.

Wel kan het bevoegd gezag ervoor kiezen om een besluit aan te houden totdat er duidelijkheid bestaat over deze doortrekking. Voor de initiatiefnemer heeft dit geen invloed op de aanvraag. Zij willen die turbines realiseren, met of zonder A15.

Hoe borgt de gemeente zijn rol in dit proces?
Wij kunnen niet antwoorden namens de gemeente. Wat we wel kunnen zeggen is dat de doelstellingen voor windenergie voorheen een doelstelling van de provincies was. Vanuit de RES (regionale energie strategieën) zijn regio's verantwoordelijk waardoor er ook een belang bij individuele gemeenten komt te liggen.

Naast de gemeente zijn er externe partijen die de plannen onafhankelijk beoordelen. Zo toetst de commissie voor de m.e.r. of het milieuonderzoek goed is uitgevoerd. De vergunningaanvraag laat de gemeente toetsen bij een omgevingsdienst en uiteindelijk kunnen belanghebbenden naar de Raad van State.

Welke onderzoekmethoden zijn er gebruikt voor de natuureffecten?

Er zijn verschillende onderzoeksmethoden gebruikt. Bijvoorbeeld vleermuisonderzoek met batdetectoren, veldbezoek voor voorkomende soorten en nesten, literatuuronderzoek, etc.

Ook voor nieuwe soorten?
Er is een inschatting te maken welke soorten er gebruik (gaan) maken van de locatie. Daar is rekening mee gehouden in het onderzoek.

Maar welke methoden? We hebben geen onderzoekers in het veld gezien?
In de onderzoeken zijn geen complete lijsten gepresenteerd met alle bestaande soorten in Nederland. Wel is opgenomen op welke momenten veldonderzoek is uitgevoerd en wat er aangetroffen is.

In het gebied van Caprice is het ook niet toegestaan om windturbines te plaatsen. Net als in de omgeving. Of missen wij hier besluitvorming? Er wordt gesuggereerd dat dit de enige locatie is.
Vanuit provinciaal beleid zijn er gebieden waar er geen windturbines mogen komen. Wel zijn er gebieden waar het van de provincie wel mag. Dat betekent nog niet dat het in de bestemmingsplannen van de gemeente staat. Provinciaal mag het hierbuiten dus niet, binnen dit gebied mag het wel, maar moet er een afwijking (of wijziging) van het bestemmingsplan komen.

Het beeld bestaat dat het alleen hier kan en dat er in de toekomst theoretisch nog uitgebreid gaat worden.
Er komen sowieso niet meer turbines. Dat kan met zekerheid gezegd worden.

Nu is die uitbreiding niet mogelijk, maar de structuurvisie kan aangepast worden vanuit de provincie. Nu zeggen dat het niet gaat gebeuren is te kort door de bocht. Als het rijk anders beslist kan het wel anders worden.
Daar heb je theoretisch gelijk, dus het kan in de toekomst eventueel veranderen, maar vanuit de omgeving en het provinciaal beleid bekeken is de kans heel klein dat het gaat gebeuren hier.

Jullie houden rekening met het totaalbeeld van de projecten in de omgeving.
Ja die samenhang wordt uiteraard bekeken door de initiatiefnemers.

Vanuit verduurzaming is gekozen voor windmolens te plaatsen. Waarom is er niet gekozen voor integrale verduurzaming? Constant proces van transport van klei en stenen. Waarom is er niet gekozen voor een integrale verduurzameling i.p.v. stap voor stap?
Aankomende jaren zal ook heel veel klei gewonnen worden. Veel aanvoer over water. Bij het vergroten van de productie zal altijd een nieuwe vergunning nodig zijn. Zal bij gemeente of provincie komen te liggen.

Nog geen antwoord op mijn vraag over integrale verduurzaming. Zo weinig rekening mee gehouden met de omgeving. Te veel bewegingen over de weg.
Er is nooit overwogen om de fabriek geheel te verplaatsen. Daarom worden er op verschillende uitdagingen verschillende oplossingen bedacht en uitgewerkt.

Losstaand: ik mis bij de gemeente de capaciteit om goede keuzes te maken en alleen maar kiest voor Caprice i.p.v. van de omgeving. Ze zijn alleen maar bezig met de windmolens, maar niet met het gehele beeld.

De locatie van Caprice gaat wringen. Omwonende vraagt om naar het gehele beeld te kijken en dat is meer dan de MER.
Er is meer behoefte om meer integraal naar de situatie te kijken. Die behoefte hoor ik en schrijven we op.

Is er gekeken naar het aantal dode insecten door windmolens?
Onderzoek is gebaseerd op migrerende insectensoorten. Lokale insecten zitten onder de tiphoogte en dit heeft geen effect. Vlinderstichting ziet dit onderzoek, maar heeft het geen enkel effect op de populatie, zeker vergeleken met agrarische effecten op insecten.

Sessie 2: 10 juni 2020: 15:00-16:30 2 aanwezige omwonenden

Thema: Productie van de windturbines
Er werd net gerefereerd aan 10.000 huishoudens moet dat niet 10.000 personen zijn?
Nee dat klopt niet. Met windenergie op deze locatie kan met 10-12 MW ca. 10.000 huishoudens van elektriciteit worden voorzien.

Thema: Planning
Uw merkt op dat de gemeente de vergunning gaat verlenen.
Nee, de gepresenteerde planning gaat ervan uit dat de gemeente de vergunning verleend. Conform de huidige planning gaat het college van B&W in juli zich het eerste uitspreken over de vergunningaanvraag. Verslaglegging van deze online bijeenkomst zal onderdeel uitmaken van de stukken voor het college (en later de gemeenteraad).

Als de omgeving er negatief over denkt, wijst de raad het plan dan af of is het allemaal voor niks?
Daar kan Bosch & van Rijn en de initiatiefnemer niks over zeggen, dat is aan de gemeenteraad.

Ik ga er vanuit dat de omwonenden aan de andere kant van de rivier ook geïnformeerd worden.
Voor deze bijeenkomst is iedereen binnen een straal van 800 meter aangeschreven. Iedereen kan straks tijdens de ter inzage legging een zienswijze indienen.

Thema: de MER-alternatieven
Heeft de MER dan niks te maken de hoogte van de windturbines?
Het speelt niet mee in de verplichting voor het uitvoeren van een MER, maar de hoogte heeft wel invloed op de milieueffecten in de omgeving.

Thema: Geluid
Heeft u rekening gehouden met de windrichting?
Ja, zowel de windrichting als de windsnelheden worden meegenomen in de berekeningen.

Kennen jullie het verhaal van de WHO. Die doet een zeer dringend advies om de geluidsnorm een stuk lager te brengen.
Dat gaat over 40 dB night. RIVM adviseert geen 47 Lden maar 45 Lden. Twee woningen behalen precies die 45 Lden en dat alleen bij Alternatief 3.

Hoe is de geluidsproductie voor de werkenden op het terrein van Caprice?
Precies onder een turbine heb je een geluidsbelasting van zo'n 60 dB. Dit is een geluidsbelasting waaronder goed is te werken. Daar wonen zou natuurlijk geen optie zijn.

Recreëren is ook niet fijn onder deze turbine weet omwonende uit ervaring. windturbine heeft geen toegevoegde waarde.

Het is zoals het is. Vertegenwoordiger Bosch & van Rijn snapt dat de komst van windturbines geen positief effect heeft op recreatie direct onder de windturbines.

Recreatiegebied en windturbine plaatsen tegenstrijdige ontwikkelingen. De windturbines zijn een negatieve invloed op de recreatieve waarde aan de andere kant.
De aanwezigen van Bosch & van Rijn begrijpen deze bewering. De plaatsing van windturbines is een belangenafweging.

Uit ervaring uit Portugal is er een piepend geluid waargenomen door een omwonende. Hoe wordt daar omgegaan?
Windturbines worden heel goed gemonitord. Bij plaatsing komt er ook een onderhoudscontract. Het is in het belang van initiatiefnemer om het zo snel mogelijk te repareren. Als die het laat afweten dan kan er altijd een handhaafverzoek worden gedaan. De windturbines moeten functioneren zoals in de vergunningsaanvraag is onderbouwt (dus ook qua geluidsproductie).

Via welke instantie gaat dat dan lopen?
In dit geval zal dat verantwoordelijkheid van de gemeente zijn. Die schakelen omgevingsdienst in.

Het MER-onderzoek is summier in vergelijking met A15.
Ok, Bosch & van Rijn heeft niet de indruk dat er onderwerpen onvoldoende behandeld worden in het MER.

Over een week zitting over de A15, Wat gebeurt als de A15 niet doorgaat?
De initiatiefnemers willen ook dan de windturbines plaatsen. Indien de gemeente de windturbines alleen ziet zitten bij realisatie van de A15 kan zij de besluitvorming aanhouden totdat er duidelijkheid bestaat over de A15.

Ik heb gehoord dat de commissie landschap van de gemeente zeer negatief zijn over dit plan. Gehoord dat gemeentes Zevenaar en Duiven negatief zijn. En ook dat windturbines in clusters horen en niet in de uiterwaarden van de Rijn.
Deze partijen zullen vanuit het vooroverleg en de ter inzage legging hun eventuele zorgen en opmerkingen kunnen plaatsen. De gemeente weegt dit mee in haar afwegingen. Het heeft geen invloed op het initiatief vanuit de initiatiefnemers.
Het wordt vreemd gevonden dat er windturbines komen op een eiland omringd met Natura-2000 gebieden.

Thema: Landschap
Het is merkwaardig dat een molen met bijna de hoogte van de Eiffeltoren er zo klein uitziet vanuit onze woningen in de visualisaties
Dat horen we vaker en is begrijpelijk. Echter de visualisaties worden gemaakt met gespecialiseerde software (Windpro). Bij reeds gerealiseerde projecten zijn weleens vergelijkingen gemaakt en hieruit blijkt dat de afmetingen in de visualisaties kloppen.

Thema: Natuur
We zijn zo ver gevorderd dat er al zo weinig weidevogels zijn, dus er zullen er wel weinig geraakt worden.

Met de weidevogel gaat het inderdaad slecht. Het effect van de windturbines op de weidevogels is op deze locatie uit te sluiten.

Thema: Energieproductie

Even terugkomen op de getallen (MW). In 2014 werd 2.600 MW (4,5%) opgewekt met duurzame energie. Dan heb je dus 2000 windmolens nodig. Voor 25% zou je dan 10.000 turbines nodig moet hebben. Met techniek zou dat een stuk minder moeten zijn (5.000). Waar laten we die?

De ontwikkeling van turbines is heel hard gegaan de laatste jaren. Ze zijn stukken efficiënter geworden. Die leveren veel meer op. Dan zijn er niet zoveel meer nodig.

Alsnog moeten er te veel turbines geplaatst worden. Daar is geen ruimte voor, dat past niet in Nederland

Technisch hebben we genoeg plek. Technisch is voldoen aan alle wettelijke normen. Gelderland kiest voor verspreiding. Groningen bijvoorbeeld heel geclusterd in grote parken. Aan de beleidsmakers is de vraag hoeveel en waar ze windmolens willen, maar in theorie kan er heel veel vermogen geplaatst worden.

Er zijn nu toch al heel veel windturbines in Nederland. 4x zo veel wil toch niemand. Dat is toch een verrommeling van het landschap.

Vertegenwoordiger Bosch & van Rijn erkent dat er negatieve effecten zijn van windturbines. We zien geen nadelen van energie vanuit het buitenland halen en die gaan nu dichterbij komen. Maar vertegenwoordiger Bosch & van Rijn wil wel zeggen dat er veel winst te behalen is door op te schalen. Na 15/20 jaar kun je op dezelfde locaties turbines neerzetten die misschien wel 10x zo veel energie opwekken.

Even terug naar de initiatiefnemers. In de Wieringermeer zijn ongeveer 100 windmolens geplaatst. 30 boeren zijn daar miljonair geworden. Energie wordt geleverd aan een datacenter. Wat hebben we daar aan?

Initiatiefnemer: het is nu niet gepast om een brede discussie te voeren over het nut en de noodzaak van windenergie in bijv. de Wieringermeer.

Voor de initiatiefnemers zit er toch naast een duurzaamheidsdoelstelling toch ook een economische doelstelling aan?

Er zit een verplichting in om te verduurzamen van bovenaf. Dat is de drijfveer in dit proces.

Steenfabriek verbruikt veel energie. Dat zal wel zo zijn, maar het moet niet zo zijn dat de ene de lusten krijgt en de ander de lasten. Dat wil ik niet bij dit project hebben. Dit is vooral gefocust naar de gemeente.

Initiatiefnemer: Als wij de omgeving laten mee profiteren bent u dan positiever tegenover deze ontwikkeling?

Nee, voor mij niet maar misschien wel voor anderen

Initiatiefnemer is in gesprek met gemeente dat 50% van de winsten naar de omgeving gaan. Ze vinden de omgeving zo belangrijk dat we ze tegemoet willen komen. In gesprek met gemeente om dat juridisch te regelen.

Er kan een anterieure overeenkomst worden gesloten zodat de gemeente de initiatiefnemer er aan kan houden dat ze de winsten delen.

4 Resultaten enquête

Alle aangeschrevenen hebben via de post en/of e-mail een document ontvangen met daarin een toegankelijke samenvatting van de MER en een vragenlijst. Beide stukken zijn opgenomen in de bijlagen. Men had de keuze om een Google-Forms in te vullen of de vragenlijst met de post terug te sturen naar het adres van Bosch & van Rijn.

Op het moment van verslaglegging telde de enquête 29 responses. Hiervan waren er 11 met de post teruggestuurd. De overige 18 zijn digitaal ingevuld. Wel is er één dubbeling aangetroffen. Deze is geaggregeerd zodat deze informatie niet tweemaal terugkomt en de opmerkingen uit beide responses worden behouden. Losse opmerkingen die zijn gemaakt zijn bij de vragen zijn gegeven in bijlage 5.

Geschiktheid locatie

De eerste vraag van de enquête luid: *"Hoe geschikt vind u de gekozen locatie voor de plaatsing van windturbines?"* Figuur 1 laat zien dat er een grote verdeeldheid is tussen de respondenten. Er waren meerdere gevallen van mensen die een positief cijfer gaven op deze vraag. Zeven mensen gaven een 6 of hoger als respons. Opvallend is vooral het aantal mensen wat een extreem laag cijfer gaven. 14 van 28 respondenten gaven de gekozen locatie een 1. Ook gaven er 3 omwonenden een 2 als antwoord. Het gemiddelde op deze vraag is dan ook een 3,2.

Figuur 1 **Resultaten op de vraag: *"Hoe geschikt vind u de gekozen locatie voor de plaatsing van windturbines?"***

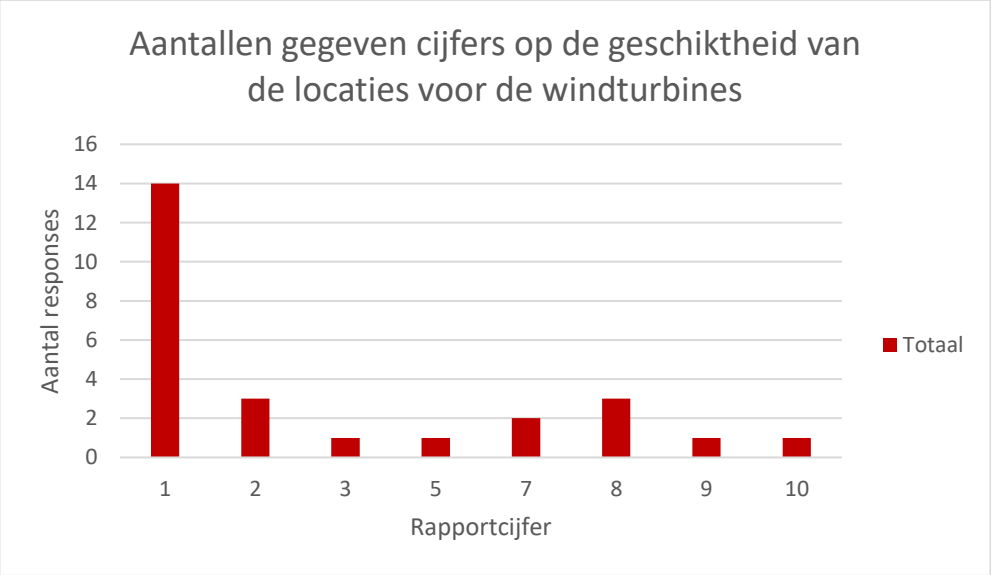

Een groot gedeelte van de omwonenden heeft de ruimte om hier opmerkingen over te plaatsen gebruikt (zie bijlage 5). Veelal wordt er aangegeven dat de windturbines een aantasting zijn voor de natuur rondom de steenfabriek en dat de ontwikkeling als landschappelijk ongewenst kan worden gezien. Doordat de windturbines te dicht bij de huizen zouden staan zou het woongenot van de omwonenden aangetast worden. Ook de negatieve impact op de lokale recreatie wordt als argument aangedragen. Positieve reacties zien dit als de beste locatie voor Angeren en dichtbij de steenfabriek.

Thema: Geluid

Op de vraag: *"Hoe belangrijk vindt u het milieueffect geluid voor de definitieve keuze?*" is het gemiddeld rapportcijfer een 8,3. Respondenten werden gevraagd om de drie alternatieven (tiphoogtes van 150, 195 en 240m hoogte) te vergelijken en een score te geven in de vorm van een rapportcijfer. Hierbij is te zien dat naarmate de windturbines groter worden en ook de 42 en 47 Lden contouren zich verder uitbreiden richting de omwonenden, het gemiddeld rapportcijfer daalt. Alternatief 1, krijgt een 4,6. Alternatief 2, krijgt een 3,7 en het derde alternatief verdient van de omgeving een 3,0.

Zorgen voor omwonenden zijn laagfrequent geluid, de impact van het geluid op het stiltegebied en de Natura-2000 gebieden in de omgeving en cumulatief geluid. De combinatie van geluiden van de geplande verlenging van de A15, het Betuwekanaal en de windmolens is een veelgenoemde angst. Er wordt op gewezen dat er het opgestuurde document hier geen aandacht voor is geweest. Deze informatie is wel vindbaar op de website: https://www.windparkcaprice.nl/.

Enkele respondenten merken op dat elke toevoeging van geluid te veel is. Vooral hoge molens worden gevreesd, al gelooft een enkeling dat er niet meer geluid hoorbaar is bij alternatief 3. Ook het feit dat er niet echt gemeten kan worden totdat de turbines er staan wordt jammer gevonden. De nu aangegeven geluidsbelasting wordt gezien als een theoretische benadering.

Thema: Slagschaduw

Op de vraag: *"Hoe belangrijk vindt u het milieueffect slagschaduw voor de definitieve keuze?"* is het gemiddeld cijfer een 8,6. 15 omwonenden gaven dit het hoogste cijfer mogelijk cijfer: een 10. Dit geeft aan dat men niet zit te wachten op slagschaduw. De initiatiefnemers hebben het plan om nergens slagschaduw voor te laten komen door de turbines stil te zetten als de schaduw op een woning zou vallen. Ondanks dit voornemen geeft de omgeving lagere cijfers voor de grotere alternatieven. Alternatief 1 krijgt gemiddeld een 4,5, alternatief 2 een 3,6 en alternatief 3 een 3,0. Hiermee zien we een vergelijkbaar patroon met het thema geluid.

Het voornemen van stilzetting door de initiatiefnemers wordt nog door iedereen niet gezien als harde garantie. Men is dan ook benieuwd of er daadwerkelijk geen slagschaduw zal zijn op de woningen. Verder wordt het draaien van de wieken onafhankelijk van de schaduw door een enkeling ook als negatief gezien. Als laatste wordt gevreesd van het effect van slagschaduw op flora en fauna. Men is benieuwd of slagschaduw in vluchtgedrag van dieren en dus onrust kan resulteren.

Enkele respondenten die hogere cijfers hebben gegeven doen dit voornamelijk omdat zij geen last hebben van slagschaduw op de locatie van hun woning.

Thema: Landschap

Op de vraag: *"Hoe belangrijk vindt u het milieueffect landschap voor de definitieve keuze?"* was het gemiddelde cijfer een 7,8. Daarmee wordt al iets minder belangrijk gezien dan de thema's geluid en slagschaduw. Wel is er een groot verschil tussen de drie alternatieven te zien. De kleinste mogelijke turbine, met een tiphoogte van 150 meter krijgt als rapportcijfer een 4,3. De middelste optie, waar de tiphoogte 195 meter bedraagt krijgt een 3,3. De derde en grootste optie (tiphoogte 240m) verdient een 2,7 van de omgeving. Vooral de stap van alternatief 1 naar 2 is groot, wat benadrukt dat op dit thema de kleinste turbines de voorkeur hebben, ook al krijgt het plan nog steeds een onvoldoende.

Ook in de opmerkingen geeft men aan dat hoe groter de turbines worden hoe slechter men scoort. Windturbines worden als hoog en lelijk aangeschreven ("*alternatief 3 als hoog als de Eiffeltoren*"), vooral in zo'n mooi en open landschap. Dat ruime landschap wordt dan ook aangedragen als belangrijke waarde van het gebied en dan vooral voor recreatie. De combinatie van windturbines van deze grootte en het aanleggen van nieuwe recreatiegebieden wordt door meerdere omwonenden niet begrepen. Ook het niet plaatsen van turbines in een cluster wordt niet begrepen.

Omwonenden die hoge scores voor de turbines plaatsen, geven in veel gevallen geen toelichting. Eén doet dat wel en ziet dat het landschap al overheerst wordt door hoogspanningslijnen, de Betuweroute en de te verlengen A15. Twee turbines meer maakt voor deze omwonende niet uit.

Thema: Energieopbrengst

Op de vraag: *"Hoe belangrijk vindt u het milieueffect energieopbrengst voor de definitieve keuze?"* gaven de respondenten gemiddeld een 5,5. Deze lust wordt als minder van belang gezien dat de lasten van de vorige thema's. Wel is te zien dat het derde alternatief het minst negatief scoort met een 3,6. Alternatief 1 en 2 krijgen respectievelijk een 3,2 en een 3,1.

Omwonenden zijn bang dat met behulp van de windmolens Caprice niet minder gas gaat gebruiken en zelfs gaat uitbreiden. Dat laatste is geen mogelijkheid zonder vergunning, maar er wordt wel voor gevreesd. Windmolens worden dan ook gezien als verdienmodel en men vraagt zich af of er geen mogelijkheden zijn om op een andere manier duurzame energie op te wekken. Voorbeelden zijn zonne-energie of energie uit water.

Uit de opmerkingen komt vooral naar voren dat voor de omwonenden die gereageerd hebben deze energieopbrengsten niet opwegen tegen de negatieve effecten die horen bij het plaatsen van windturbines op deze locatie. Toch zijn er ook reacties die snappen dat er groene energie moet komen. Wel willen deze mensen dat op de juiste locatie.

Thema: Omgevingsvergoeding

Op de vraag: "*Hoe belangrijk vindt u de hoogte van een omgevingsvergoeding voor de definitieve keuze?"* geeft men uiteenlopende rapportcijfers. Het gemiddelde is een 6,7. De opmerkingen laten vooral zien dat de mensen die tegen zijn dit zien als een doekje voor het bloeden of als een flauwe oplossing. Mooie natuur, schone lucht en rust is volgens een respondent niet in geld uit te drukken. De vergoeding zou dan ook niet opwegen tegen de overlast.

Anderen scharen een omgevingsvergoeding tot chantage of omkoping voor de overlast.

Een andere groep probeert aan te geven aan welke voorwaarden zo'n omgevingsvergunning zou moeten voldoen. "*De omgevingsvergoeding moet ten goede komen aan lokale werkgelegenheid, het omgevingsfonds maar ook in landschappelijke ontwikkeling en het versterken van biodiversiteit"* is hier een goed voorbeeld van. "*Hoe dichter bij de molens hoe groter de vergoeding"* is een andere opmerking uit de enquête. Er wordt ook gerefereerd naar de voorgestelde verdeling vanuit het Windfonds van Strijdbaar Angeren.
Men is daarnaast ook benieuwd wat er gebeurt als huizenprijzen zouden dalen in de omgeving.

Totaalscore alternatieven
In deze vragencategorie is er gevraagd om een totaalscore te geven aan de drie voorgestelde alternatieven. Hier komt uit de omgeving alternatief 1 als meest positief (of minst slecht) ervaart en gemiddeld een 3,8 geeft. Alternatief 2 krijgt een 3,5 en de derde categorie scoort het minst met een 3,0. Deze cijfers komen redelijk overeen met de gemiddelden van de scores van de voorgaande 4 vragen samengevoegd en fungeren dus als prima samenvatting van de voorgaande vragen. Ook wordt hiermee duidelijk dat de verschillen in beoordeling van de drie varianten (150, 195 en 240m tiphoogte) klein zijn en dat het merendeel van de respondenten alle varianten liever niet gerealiseerd zien worden. Dit wordt bevestigd door de laatste vraag:

Score voorkeursalternatief
De laatste vraag van de enquête was: *"Kunt u zich vinden in het gekozen voorkeursalternatief?"* Hierop waren 5 verschillende antwoorden mogelijk:

a) Ik vind het een uitstekende keuze
b) Ik vind het een goede keuze
c) Neutraal
d) Ik vind het een slechte keuze
e) Ik vind het een zeer slechte keuze

Figuur 2 **Aantal gevallen per antwoordcategorie voor de vraag: *"Kunt u zich vinden in het gekozen voorkeursalternatief?"***

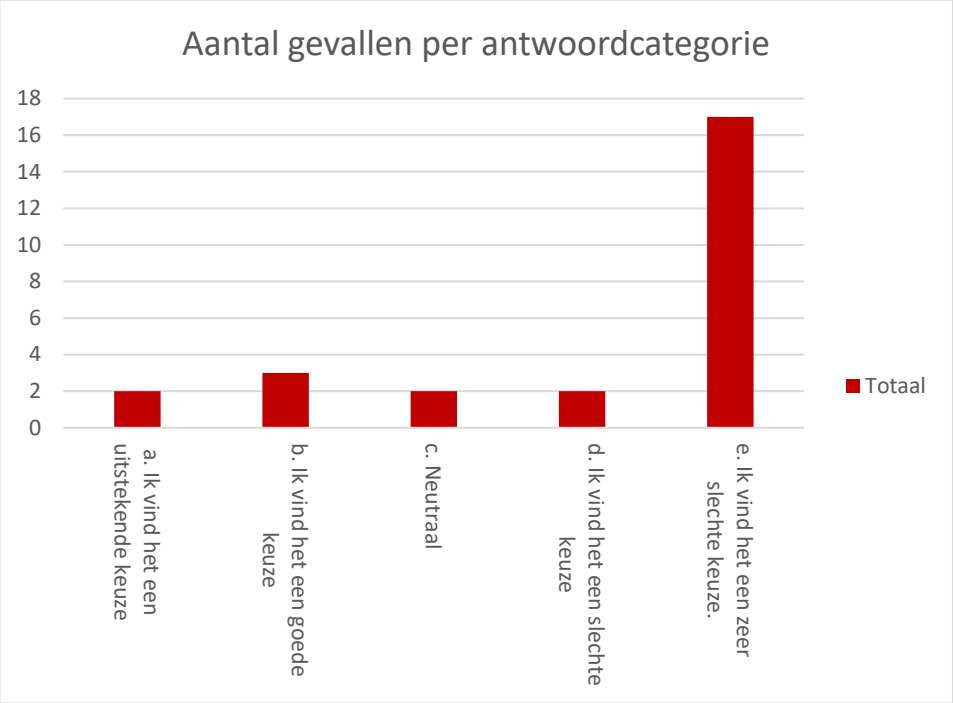

Uit Figuur 2 blijkt dat het overgrote gedeelte van de omgeving heeft gekozen voor de laatste en meest negatieve antwoordcategorie namelijk: "Ik vind het een zeer slechte keuze". Dat komt overeen met het beeld geschept in de rest van de enquête. Verder zijn omwonenden verdeeld over de andere categorieën. In totaal vinden er 5 respondenten het een goede of uitstekende keuze, zijn er twee respondenten neutraal en 19 vinden het een slechte of zeer slechte keuze.

5 Binnengekomen reacties

In dit hoofdstuk staan de los binnengekomen reacties:

STRIJDBAAR angeren

Angeren, 8 juni 2020

Aan: [redacted] Gemeente Lingewaard
[redacted] Bosch en van Rijn
CC: [redacted] Renewablefactory

Beste [redacted]

Namens Strijdbaar Angeren dank voor de MER-Alternatieven. Er is naar behoren een objectieve vergelijking tussen de drie varianten gemaakt ten aanzien van de genoemde aspecten. Ziet er goed uit. Toch een paar (cosmetische) opmerkingen op het rapport:

- de paginanummering verdwijnt opeens; lastig om ernaar te refereren;
- blz 3 (genummerd) kent een typefoutje (is zijn);
- het zal aan onze printer en of beeldscherm liggen (of mijn leeftijd) maar de afbeeldingen zijn niet scherp te krijgen; de exacte locatie en de woningen die vallen binnen/buiten de gehanteerde normen kan ik niet/moeilijk traceren of plaatsen;
- het voorkeursalternatief: welke is dat nu? Of zijn er TWEE alternatieven gegeven de onder- en bovengrens. Kan Caprice leven met zowel variant twee of variant drie? Wat gaat Caprice doen als iedereen adviseert/gaat voor/ besluit tot variant twee?

QUA PROCES
Wat betreft het gedwongen (corona)proces, willen we er weer op wijzen (zie onze eerdere schriftelijke reacties) dat **NIET ALLEEN de MER** in het besluit mag worden meegenomen, maar ook het aspect **projectparticipatie**. Dit aspect MOET op tafel komen, links of rechts om. Het moet een Windfonds worden t.b.v maatschappelijke doelen in ANGEREN, LOO en DOORNENBURG met een door ons voorgestelde sleutelverdeling. Zie ook de eerdere reacties hierover van de verschillende direct betrokken partijen.

WAAR STAAN/GAAN WE VOOR
We (blijven) staan voor variant twee, op de voorgestelde locatie, met de door ons voorgestelde projectparticipatie. Zie eerdere zienswijze. Deze standpunten gaan we ook via de enquête uitdragen.

Als er vragen en of reacties zijn dan kun je altijd contact met ons opnemen. We kunnen en zullen dan onze standpunten graag aan jullie toelichten.

Namens strijdbaar Angeren,
[redacted]

Beste lezers,

Namens de werkgroep Doornenburg, afdeling Natuur, Toerisme en recreatie reageer op onderstaande mail met betrekking tot de informatiebijeenkomst over het Windpark Caprice. We hebben namens de klankbordgroep aangedrongen op informatiebijeenkomsten om bewoners te informeren. Dit zou men gaan organiseren.

Nu is er een mail gestuurd dat gezien de coronacrisis dit niet mogelijk is en we een “online” vragenronde gaan doen. Dat voelt niet goed, je wekt de indruk bij bewoners dat je op die manier via de “achterdeur” aan de slag gaat. Het is van belang om draagvlak te creëren bij de bewoners, middels een open en transparante wijze van informeren, vragen stellen etc. Diverse bewoners hebben al contact met mij opgenomen dat deze manier van communiceren niet gewenst is. Durft de gemeente en partijen de confrontatie niet aan met de bewoners ? is een veel gestelde vraag.

Het is prima werkbaar om in een grote zaal van b.v. het OC of andere locatie een informatiebijeenkomst te organiseren en daarnaast rekening te houden met de RIVM eisen die momenteel van toepassing zijn. Laat mensen vooraf kenbaar maken dat ze komen, dan weet je hoeveel bezoekers je tijdens een dergelijk informatieavond kunt verwachten. Je bent dan vooraf geïnformeerd wie er komt. Nu wordt “even” op korte termijn een en ander georganiseerd en dat is niet gewenst. Deze manier van samen werken, samen overleggen, zal negatieve reacties tot gevolg hebben. Dat is niet nodig en moet je niet willen in een dergelijk proces. Graag wilde ik dit aan u allen kenbaar maken. Ik zie een reactie graag tegemoet,

Met vriendelijke groet,
Werkgroep Doornenburg
Afd. Natuur, Toerisme en Natuur

Bijlagen

Bosch & Van Rijn
Franz-Lisztplantsoen 200
3533 JG Utrecht

Tel: 030 - 677 64 66
Mail: info@boschenvanrijn.nl
Web: www.boschenvanrijn.nl

© Bosch & Van Rijn 2020
Behoudens hetgeen met de opdrachtgever is overeengekomen, mag in dit rapport vervatte informatie niet aan derden worden bekendgemaakt. Bosch & Van Rijn BV is niet aansprakelijk voor schade door het gebruik van deze informatie.